

DAROMADLAR VA XARAJATLARNI BOSHQARISH

Zarova Yulduz Komil qizi

70410101-Buxg'alteriya hisobi mutaxassisligi magistranti

Tel raqami: 50-220-96-01

yulduz.zarova@mail.ru

Ilmiy-pedagogik ish rahbari: K.R. Hotamov

Buxgalteriya hisobi va audit kafedrasini mudiri, i.f.f.d. (PhD)

Soliq qo'mitasi huzuridagi Fiskal instituti

Annotatsiya. Mamlakatimizda zamonaviy Davlat byudjetining barpo etilganligi, byudjet tizimi faoliyatini ta'minlashda byudjet loyihasini tuzish, ko'rib chiqish, qabul qilish va ijro etish, uning ijro etilishini nazorat qilish, ijrosi haqidagi hisobotni tayyorlash va tasdiqlash, shuningdek davlat byudjeti tuzilmasiga kiruvchi byudjetlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning qonun hujjatlariga muvofiq tartibga solinishiga tegishli bo'lgan davlat hokimiyat va mahalliy o'z-o'zini boshqarish organlari hamda byudjet jarayoni ishtirokchilarining faoliyati samarali tashkil qilinganligi byudjet jarayoni munosabatlarini ta'minlab berdi. Biroq, byudjet jarayonini tashkil qilishda ko'zga ko'rinarli natijalarga erishgan bo'lsada, shu bilan birga byudjet jarayonini tashkil qilishda ayrim muammolar ham mavjud. Mavjud muammolarni echimini topish, byudjet jarayonini tashkil qilishda ishtirok etuvchi organlar faoliyatini yanada takomillashtirish, jumladan, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining byudjet jarayoni ijrosida o'rnini o'rgangan holda, Moliya vazirligi faoliyatini yanada samaradorligini ta'minlash bugungi kunning dolzarb mavzusi hisoblanadi. Shu bois, byudjet jarayonini tashkil etishda O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining o'rnini va ahamiyatini oshirish mavzuning dolzarbligini o'zida aks ettiradi.

Abstract. Establishing a modern state budget in our country, creating, reviewing, accepting and executing the budget project in ensuring the functioning of the budget system, monitoring its execution, preparing and approving the report on its execution, as well as between the budgets included in the structure of the state budget effective organization of the activities of

the state authorities and local self-government bodies and the participants of the budget process, which are related to the regulation of mutual relations in accordance with the laws, ensured the relations of the budget process. However, although significant results have been achieved in the organization of the budget process, there are also some problems in the organization of the budget process. Finding a solution to existing problems, further improving the activities of the bodies involved in the organization of the budget process, including studying the role of the Ministry of Finance of the Republic of Uzbekistan in the implementation of the budget process, ensuring the effectiveness of the Ministry of Finance is an urgent topic today. Therefore, increasing the position and importance of the Ministry of Finance of the Republic of Uzbekistan in the organization of the budget process reflects the urgency of the topic.

Абстрактный. Установление современного государственного бюджета в нашей стране, создание, рассмотрение, принятие и исполнение проекта бюджета в обеспечении функционирования бюджетной системы, контроль за его исполнением, подготовка и утверждение отчета о его исполнении, а также между бюджетами, включенными в структура государственного бюджета эффективная организация деятельности органов государственной власти и местного самоуправления и участников бюджетного процесса, связанных с регулированием взаимоотношений в соответствии с законами, обеспечивающими отношения бюджетного процесса. Однако, хотя в организации бюджетного процесса достигнуты значительные результаты, имеются и некоторые проблемы в организации бюджетного процесса. Поиск решения существующих проблем, дальнейшее совершенствование деятельности органов, участвующих в организации бюджетного процесса, в том числе изучение роли Министерства финансов Республики Узбекистан в реализации бюджетного процесса, обеспечение эффективности Министерство финансов – актуальная тема сегодня. Поэтому повышение позиции и значения Министерства финансов Республики Узбекистан в организации бюджетного процесса отражает актуальность темы.

Kalit soʻzlar. Davlat moliyasini tashkil etish. Byudjet daromadlarining barqarorligi. Davlat byudjetini tuzish. Koʻrib chiqish, qabul qilish va ijro etish, uning ijrosini nazorat qilish, ijrosi haqidagi hisobotni tayyorlash va tasdiqlash.

Keywords. Organization of state finances. Stability of budget revenues. Creation of the state budget. Review, acceptance and execution, control of its execution, preparation and approval of the report on its execution.

Ключевые слова. Организация государственных финансов. Стабильность доходов бюджета. Формирование государственного бюджета. Рассмотрение, прием и исполнение, контроль его исполнения, подготовка и утверждение отчета о его исполнении.

Kirish. Mamlakatimizda davlat moliyasini tashkil etish va sog'lomlashtirish, byudjet daromadlarining barqarorligini, ularni shakllantirish manbalari mukammal nisbatini va butligini ta'minlash O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan byudjet siyosati tizimidagi islohotlarning hozirgi bosqichida iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida davlat miqyosida dasturlarning qabul qilinishi o'z ijobiy natijalarini bermoqda. "Byudjet jarayoni — Davlat byudjetini tuzish, ko'rib chiqish, qabul qilish va ijro etish, uning ijrosini nazorat qilish, ijrosi haqidagi hisobotni tayyorlash va tasdiqlash, shuningdek Davlat byudjeti tuzilmasiga kiruvchi byudjetlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning qonun hujjatlari bilan tartibga solingan jarayoni.

Byudjet jarayoni bosqichlari.

-Byudjet loyihasini tuzish (Ishlab chiqish, yaratish);

-Byudjetni ko'rib chiqish (muhojama qilish) va tasdiqlash;

-Byudjetni ijro etish;

-Byudjetni ijrosi to'g'risidagi hisobotni tayyorlash uni tasdiqlatish;

Byudjet jarayonining davomiyligi yuqoridagi to'rt bosqichning barchasidan iborat bo'lib, odatda, uch yilga yaqin davom etadi. Byudjet jarayonini tashkil etishda quyidagi printsiplarga rioya qilinadi:

1. Yagonalik printsiipi – bu erda yagona huquqiy baza, yagona byudjet klassifikatsiyasi, mamlakat konsolidatsiyalashtirilgan byudjetini tuzishda zarur bo'ladigan statistik va byudjet ma'lumotlari uchun byudjet hujjatlari shakllarining yagonaligi va pul tizimining yagonaligi orqali ifodalanadi.

2. Mustaqillik printsiipi – byudjet jarayonini amalga oshirishning uning har bir ishtirokchisi uchun mustaqil bo'lganligi bilan belgilanadi. Unga muvofiq, bu jarayonning ishtirokchilari daromadlarning o'z va tartibga soluvchi manbalari hamda ulardan foydalanishning yo'nalishlarini mustaqil ravishda aniqlash huquqiga egadirlar.

3. Balans metodi printsiipi – bu erda byudjet daromadlari va xarajatlari o'rtasida to'g'ri nisbatlarni o'rnatishda gavdalanadi. Unga rioya qilinishi byudjetning barqarorligini va xo'jalik sohalari o'rtasida mablag'larni taqsimlashda zaruriy proportsiyalarni ta'minlashi kerak. Bu metodning muhim sharti byudjet xarajatlarining daromadlariga muvofiqligi va moliyaviy

rezervlarni yaratishdir. Bu printsiplari moliyaviy siyosatning bosh maqsadi hisoblanadi. Byudjet jarayonining Byudjet loyihasini tuzish (yaratish, ishlab chiqish) bosqichida quyidagilar amalga oshiriladi

- byudjetning hajmi;
- navbatdagi (kelgusi) yil uchun soliq va pul-kredit siyosati;
- byudjet mablag'laridan foydalanishning asosiy yo'nalishlari va byudjet defitsitini qoplash metodlari;
- byudjet tizimining bo'g'inlari o'rtasida daromadlarni taqsimlash.

Byudjet jarayonini tashkil etishda rioya qilinishi lozim bo'lgan printsiplar. Byudjet loyihasini tuzish (yaratish, ishlab chiqish)da mamlakatning istiqboldagi iqtisodiy rivojlanishi, inflyatsiya darajasiga, aholining bandlik darajasi, sotsial qo'llab-quvvatlashdan foydalanayotgan aholi soni hisobga olinadi. Byudjetni muhokama qilish (ko'rib chiqish) va tasdiqlash (qabul qilish) bosqichida mamlakatning oliy ijroiya organi – O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan ma'qullanganidan so'ng Davlat byudjetining loyihasi muhokama qilish (ko'rib chiqish) va tasdiqlash (qabul qilish) uchun qonunchilik organi bo'lgan Oliy Majlisga taqdim etiladi. Ular byudjet loyihasining tegishli moddalarini atroflicha tahlil qiladilar, zaruriy hollarda o'zgartirishlarni taklif qiladilar va tushuntiruv xati bilan birgalikda byudjetning loyihasiga xulosa beradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. «Davlat byudjetining g'azna ijrosi to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 26.08.2004.
2. “Davlat byudjetining g'azna ijrosi tizimini yanada rivojlantirish choratadbirlari to'g'risida”gi Prezident Qarori. PQ-594-son, 28.02.2007
3. “O'zbekiston Respublikasining 2015 yilgi asosiy makroiqtisodiy ko'rsatkichlari prognozi va davlat budjeti parametrlari to'g'risida”gi Prezident qarori. PQ-2270-son. 04.12.2014.
4. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya: umumnazariy masalalar. O'quv qo'llanma. – T.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2008 yil.
5. Vaxobov A.V., Srojiddinova Z.X. O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti: O'quv qo'llanma. - T.: “Moliya-iqtisod”, 2002
6. Vaxobov A.V., Srojiddinova Z.X. O'zbekiston Respublikasi Davlat byudjeti: O'quv qo'llanma. - T.: “Moliya-iqtisod”, 2002

7. Vahobov A., Qosimova G., Jamolov X. Byudjet-soliq siyosati yaxlitligi: O'quv qo'llanma. - T.: Iqtisod-moliya. 2005.
8. .Вахабов А.В., Срожиддинова З.Х. Государственный бюджет: Учебник. Т. "ИҚТИСОД-МОЛИЯ", 2006
9. Вахобов А.В., Жамолов Х.Н. Согласование межбюджетных отношений: Ўқув қўлланма. Т.: “Молия-иқтисод”, 2003
10. Дробозина Л.А..Фынансы, денежное обращение и кредит. Москва.: 1997, 121 стр.

